

a hol arra szükség van; szóval oly szép dolgok vannak e törvényben, a melyeket valóban kár volna vigyázatlanul a mosdóvizzel együtt kiönteni. Én tehát a népiskolai törvény revisiójának csakis fentartással vagyok barátja. Tudom, hogy sok részében lehetnek hibák, hézagok: hisz minden emberi alkotás tökéletlen.

A régi egyetem téren a hányszor arra járok, ott látom, de ma szomorú emlékét, azaz látok ott egy puszta házhelyet. Ezt látva a korábbi közoktatásügyi kormányzat vezetőinek — nem a jelent értem, a kitől többet várok — ingadozása, hogy ne mondjam gondatlansága felett valóban elszomorodom. Az én időmben az volt a szokás, hogy a régi hajlékot addig nem bontották el, míg egy újabb, jobb, kényelmesebbnek nem csak tervével, hanem eszközeivel is teljesen tisztába nem voltak. Most mi lesz e helyen? Fog-e az ott fölépülni? Miképp fog épülni? Ezt én nem tudom; de a közoktatásügyi miniszter úr bizonyosan tudja. (*Wlassics* Gyula vallás- és közoktatásügyi miniszter: Benne van a törvényben!) *Zichy* Antal: Remélem, hogy ezen megjegyzéseimet és némi figyelmeztető szavaimat a t. miniszter úr inkább szerény interpellationnak veszi és a mennyiben az ügy iránt velem együtt tán mások is érdeklődnek, jóakaratu felszólalásomat magas figyelmére is fogja méltatni.

A KÉPZŐINTÉZETI TANTERVJAVASLAT.

Midőn Eötvös Loránt b. az orsz. *Közoktatási Tanács*nak, mint nem törvényen alapuló intézménynek működését beszüntette, a közvélemény feszült figyelemmel várta, hogy miként fogja ez intézménynek szerepét egy részről a közoktatásügyi minisztériumnak szakszerű szervezése, másrészt a tanügyi egyesületeknek célszerű rendezése s a közvélemény kialakításába való bevonása által pótolni. Sikerült volna-e ez nekie, ha ideje lett volna eszméi megvalósítására: nem tudhatjuk. A *Tanács* halottaiból feltámadott, s új szervezettel megkezdette működését. A közönség azon része, (melyre Eötvös L. báró is támaszkodott) mely a *Tanács*ban a szervezető szerepét vivő eszközt látta, s mely a szervezető helyett jó írót kívánt, várakozó állást foglalt el; várja, ha vajjon az új szervezet megóvja-e a *Tanács* tagjait attól, hogy eszméiket érdekeiknek hozzák áldozatul.

A *Tanács* állandó bizottsága az egész vonalon a tantervek revisióját vette munkába. Hova-tovább kitűnik azonban, hogy a tantervek revisiója nem a kellő eszköz a meglevő bajok orvoslására.

A népiskolai tanterv revisiójára ugyan már eljött az idő teljessége. Egy részről bizonyos, hogy egy tanterv, mely idestova harmincz éve

van érvényben, már csak a módszertan haladása révén is módosításra szorul. Más részről az is bizonyos, hogy bármily szervezeti változáson menjenek át a népiskola körvonalai, az új tanterv beilleszthető leszen egy új szervezetbe, mely a népiskola helyzetét közoktatásügyünk szervezetében nem igen változtathatja.

Kevésbé osztozkodhatunk azoknak optimismusában, a kik a polgári iskola galvanizálása által ez intézményt közoktatási szervezetünk hasznos tagjává tehetőnek vélik. A népiskola dűlőjébe való szántás vétkében ugyanis osztozik a polgári iskola a középiskolákkal; a népiskola közös harcot folytat ellenök. A polgári iskola csak azon föltétel mellett állhatna fenn, ha minden létfeltételei (különösen a jogosítás) tekintetében egyenlő körülmények közé helyeztetnék a középiskolákkal; ez esetben minden rázkódtatás nélkül, a természeti kiválás nagy törvénye szerint a polgári iskola lenne a jövő egységes középiskolája.

A középiskolai tanterv revisiója szintén nem oly népszerű, nem oly időszerű, mint sokan hinni szeretik. Dóczy Imre óvatosságra int a gymnasiumi tanterv-revisió ügyében. «Tantervünkön — úgy mond — a küszöbön levő reformok előtt nagy átalakítást tennünk, s középiskoláink életébe nagy változásokat hoznunk, holott talán időnk sem lenne újításaink kipróbálására: legalább is nem vallana bölcseségre».*

Még inkább áll ez a képzőintézeti tantervjavaslatra. Egy részről ugyanis a népiskolai törvény revisiójának kérdése régóta napirenden van; lehet, hogy a revisió az új iskolaügyi szervezetben oly tagosulatot tud teremteni, mely inkább elfogadható leszen a képzőintézet előiskolájául, mint a mostani középiskolák; olyat, a mely alkalmas lesz a néptanítóban megkívántató általános műveltség nyújtására, a mikor aztán a néptanító-képző, mint tisztán szakiskola leszen kialakítható. A középiskolai tanterv revisiója is hozott felszínre oly javaslatot, hogy a tanító-képzőt a nyolcz osztályú gymnasiumra kellene felépíteni, két évi tanfolyammal. (Lásd: Középiskoláink reformja. Maklári P. Miklós, ifju Mitrovics Gyula, és Rác Lajos gymn. tanárok. Sárospatak, 1897.) Másrésztől kétszeres óvatosságra int azon körülmény, hogy a fennálló tanterv korántsem oly hibás, mint némelyek elhíresztelték; a *Közoktatási Tanács* műhelyében készült új tantervjavaslat pedig egyáltalán nem oly jó, a milyenek némelyek kürtölik. A legfőbb baja az új tantervjavaslatnak az, hogy — miként ezt fejtegetéseim során kimutatni igyekszem — nem ment át a közvélemény rostáján, s így nincs azon érett állapotban, hogy a közoktatási minisztérium megnyugvással közre bocsáthatná.

Igaz, hogy a képzőintézeti tanárok Országos Egyesülete három

* Magyar Pädagogia: 1897. 75. lap.

közgyűlésen, számos választmányi és számtalan bizottsági ülésen foglalkozott a kérdéssel. A *Magyar Tanítóképző* pedig nem kevesebb, mint másfél száz közleményt hozott a tanterv kérdéseiről; de hát . . . *szél alá rostált s a magot nem tudta a pelyvától elválasztani*. Egyik kartársunk, kit bizonyára joggal illet meg a bíráló szó, így nyilatkozott erről: «Ha az utolsó évtized gazdag munkálkodását áttekintjük, nem találjuk meg abban az egységet, a rendszert. . . Tudományos, a részleteket is megvilágító rendszer hiányának következménye, hogy oly nagyon ellentétes vélemények nyilvánultak a *Magyar Tanítóképzőben* a legegyszerűbb gyakorlati kérdéssről is. Sokan csak tapasztalataikat, véleményeiket mondták el erről vagy arról, a rendszeres általánosítás hiányzott. Ennek tulajdonítom, hogy a tantervjavaslat kérdése, mely annyi lelkes munkást oly soká elfoglalt, úgy oldatott meg, hogy okvetlenül csak újabb zavart fog eredményezni.* Hogyan lehetne a közvélemény szülöttének mondani azt a tantervjavaslatot, mely ellen ily komoly aggodalom nyilatkozik; avagy nem jogosult-e azon föltevés, hogy a *Közoktatási Tanács*, midőn a tanáregyesülettől a javaslatot átvette, hogy azt nyélbe üsse, árnyékot markolt. A *Tanács* ugyan nemcsak tanácskozik, mint a *Pedagógiai Társaság*, hanem szavazattal dönt is; de — legalább régi szervezetében — a nyilvánosság napfényének és levegőjének kizárásával; azt sem lehet a közvélemény rostájának tekinteni. Épp azért nem hittük, hogy az új *Tanács* (melynek tagadhatatlan előnye az előbbi fölött a nyilvánosság) az előbbinek munkálatát egyszerűen átvegye, folytassa. De hát megtörtént; s ma már a módszeres utasítások készülnek a tantervjavaslathoz, melynek pedig a fentebbi idézet bizonyossága szerint is eredendő bűnéből folyó szomorú nevezetességre van kilátása.

En lelkem mélyéből átérzem az idézett aggodalom jogosult voltát; ez a lélek úz, hajt, hogy mint a közvélemény egyik atomja szót emeljek.

Nem igen fogok új dolgokat mondani; de az általánosítást keresem, s az azóta felmerült jelenségekkel talán sikerülend a tantervjavaslat eredendő bűnét újabb világitásba helyeznem, s a közvéleményt határozottabb kialakulásra juttatnom.

Miután pedig a dolgokat leghelyesebben azok eredetéből ismerjük meg, ennél fogva a tantervjavaslat történetét kell először vizsgálnunk, abból önként kiviláglanak a tanterv eredendő bűnei, melyeket aztán egyenkint fogunk elmezni.

* Krausz S. a M. T. K. 1895. évf. 247. l.

I. A tantervjavaslat története.

Ha a nyugati culturnépek tanítóinak műveltségét elemezzük, úgy találjuk, hogy az kétféle elemből áll, ú. m. : általános műveltségből, mely körére és fokára nézve megfelel más intelligens osztályok általános képzettségének ; és szakképzettségből, mely képessé teszi a tanítót arra, hogy tanítói hivatalát eredményesen gyakorolni tudja. E szakképzés ismét részint elméletből, részint gyakorlatból áll ; amaz felöleli a neveléstudományi kiképzést, ez a mintatanítások szemlélését (hospitalás) a gyakorló iskolában, továbbá a tanítójelölt által minden egyes tárgyból tartandó próbatanításokat, végül az iskola vezetésében való tüzetesebb tanítási gyakorlatot. Ezekhez jó még részint a tanítóknak a kántorságban való kiképzése, részint az általános képzésnek a kedélyre való kiterjesztése czéljából az ú. n. művészeti szakokban (zene, rajz, szépirás, testgyakorlás) való képzettség. Az általános műveltségre tartozó ismereteket a neveléstudományyal közös nevezet alá fogva, elméleti képzettségnek is szokták nevezni, míg a tanításba való bevezetést a művészeti szakokkal egybe fogva gyakorlati kiképzésnek is nevezik.

A néptanító képzettségének két főeleme, az általános és szakképzés nem domborodott ki eleitől fogva egyenlően ; de a tanítóképzés rendezése, emelése körül felmerült minden javaslat, lényegében eme két kérdés körül forgott, kezdve az 1777-iki *Ratio Educationistól*, (mely a tanító általános képzettségét a népiskolához köté s a városi népiskolához csatolt képzőtanfolyamban kívánta a tanító szakképzését eszközölni) s végezve a svájci törekvéseken (melyek a tanító általános képzettségét a középiskolához s a szakképzést az egyetemhez kívánják utalni).

Hazánkban a tanítóképzés két úton indult. A kath. képzők lényegileg a *Ratio Educationis* alapján állottak egész 1868-ig ; még mikor (1845-ben) különállást nyertek is, az általános képzés a népiskolához alkalmazkodott s csak a szakképzés emelkedett időről-időre, úgy, hogy századunk ötödik-hatodik évtizedében nem szorítkozott a mintatanítások szemlélésére, hanem vagy a mintaiskolában, vagy legalább az osztálytársak előtt tartott próbatanításokra is kiterjedt ; de a gyakorlóiskolában való tanítási gyakorlat mindvégig hiányzott.

A prot. tanítóképzők az általános képzés elé magasabb czélt tűztek, mely körére és fokára nézve az akkori (hatosztályú) gymnasiumnak felelt meg ; a szakbeli képzés kiterjedt a példány-iskolai mintatanítások szemlélésére, de próbatanítások többnyire hiányoztak, rendszeres tanítási gyakorlatról pedig szó se volt. Önálló segédeszközzel, a képzővel organikus kapcsolatban levő gyakorlóiskolával sem a katolikus, sem a protestans képzők nem rendelkeztek.

Az 1868 : XXXVIII. t.-czikk alapján létesült állami tanítóképzők haladása már abban állt, hogy mindkét iránytól átvették, a mi azokban jó volt; a kath. képzőktől átvették az intenzívebb szakképzést, a protestans képzőktől az általános műveltség magasabb fokát; mindkettőt pedig kiegészítették a képzővel kapcsolatos gyakorló iskolában való próbatanításokkal.

Az állami tanítóképzők számára 1869-ben kiadott tanterv az (akkor még relative bevezetett általános műveltséget nyújtó) algymnasiumot véve az előképzés alapjául, bölcs körültekintéssel szabja meg úgy az általános, mint a szakképzés körét, valamint a heti óraszámot ($30 + 31 + 32 = 93$ óra). Szépen tüzi ki a tanítóképzés általános célját is. Két fogyatkozása tűnt ki azonban csakhamar: *a)* az egyes tantárgyak tanczélját s tanítási módját nem jelölte ki, *b)* a *próbatanításokat* szűk körre (csak az utolsó osztályra) szabta, mellőzve a *tanítási gyakorlatokat*, melyek révén a tanítójelölt nemcsak egyes tantárgyakban tett volna kísérletet, hanem az egész iskola vezetésében nyert volna valamelyes gyakorlatot. Ez utóbbi követelménynek eleget vélt tenni az által, hogy a képesítő vizsgálat előtt 1—2 évi önálló tanítói gyakorlatot kívánt a jelölttől.

Az 1869. évi tanterv fogyatkozásaira csakhamar rámutattak azok a képzőintézeti tanárok, kik a kormány költségén tanulmányozták a külföldi képzőket; már 1877-ben új tanterv jelent meg. Az ezen tanterv által jelzett haladás abban állt, hogy: *a)* minden tantárgynál tüzetesen megjelöli a tanczélát, *b)* utasítást ad a tantárgyak (főként a tanítási gyakorlatok) kezelésére, *c)* magasabbra szabja egyik-másik tantárgy tanczélját, *d)* Trefort miniszter doctrinair közgazdasági eszméi abban jutnak kifejezésre, hogy e tanterv felveszi a test- és egészségtant és a háziipart. Hiányai e tantervnek: *a)* a felemelt tanczélhoz képest alig emelte a tanítási időt ($31 + 32 + 33 = 96$); *b)* hogy ez sem bővíti a *tanítási gyakorlatokat*, hanem megmarad a szűkebb körű *próbatanításoknál*.

A szakkörökben felhangzó kívánalmak megvalósítása végett 1882-ben ismét új tanterv jelent meg, mely maig is érvényben van. Az 1877. évi tantervben a magasabb elméleti kiképzés tekintetében kitűzött célát, mely a megszabott órakeretben megvalósítható nem volt, az egyes osztályok óraszámának emelése által nem lehetett fentartani a túlterhelés veszélye nélkül, nem maradt hátra más eszköz, mint az osztályok szaporítása; így lettek az állami képzők *rendeleti uton* négy osztályúakká.

Az új tanterv (hozzászámítva a kertészetet és háziipart s a IV. osztály hittanát) 116-ra emelte a heti órák számát. ($29 + 29 + 29 + 29$). A próbatanításokat kiterjesztette a tanterv a harmadik osztályra is, heti egy órában; sőt a IV. osztályban a heti két órán tartandó *próbatanítások* mellett a gyakorlóiskolai tanító jelenlétében szintén heti két órán tar-

tandó *tanítási gyakorlatot* is hozott be. Ekként az előbbi tantervek hibái nagyrészt megszűntek. Megtartatott a kor követelményének kifolyásaként kitűzött magasabb tanczél, a növendékek túlterhelése nélkül; rendszeresítették a *tanítási gyakorlatok*.

A gyakori tantervváltozás azonban a tantervkészítő bizalmát is meggingatta; ennek tudható be, hogy az 1882. tanterv czimlapján e megjegyzés olvasható: «Ezen *ideiglenes* tanterv a legközelebbi iskolai évben életbe léptetendő s négy év mulva, a szerzett tapasztalatok alapján, esetleg kiigazítandó».

(Folytatása köv.)

DEZSŐ LAJOS.

A KÖZÉPISKOLAI NAGY ÜNNEP PÁRISBAN.

A párisi középiskolák tanévüket két ünneppel, két díjosztással zárják be; minden intézet a maga körében koszorúz, jutalmaz és dicsér, majd pedig a Seine és Seine-et-Oise területén levő valamennyi középiskola képviselői közös nagy ünneplésre gyűlnek egybe. Ez ünnep idegenszerű varázsszal ejti foglyúl a külföldi vendég figyelmét és képzeletét, előkelősége és részben bizarrsága eléggé nevezetes emléket hagy a szemlélő lelkében.

Mintha vándorsziklaként tévedt volna e hagyomány e modern hagyomány a modern tanügyi intézmények közé, oly számos pontot nyújt a bírálatnak; de mindamellert nemcsak hatásos mozzanatokban fölötte gazdag, hanem elég sok megbecsülni, értékesíteni és meghonosítani valót is tár fel.

Figyelmet gerjesztendő ez intézmény iránt, talán legezélszerűbb azt konkrét megnyilatkozásában megeleveníteni és úgy fűzni hozzá bizonyos itéletet.

A múlt tanévben július 30-ára, pontban déli 12 órára tűzték ki az ünnepséget, mely az új Sorbonne nagy Amphithéâtrejében folyik le. Az Amphithéâtre név szószerint illik e teremre, mely legjobban úgy szemléltethető mint színpad és nézőtér. A szem nem ér reá a terembei képeken és szobrokon megnyugodni, mert az alakulóban levő elevenebb mozgalmassabb kép folyvást foglalkoztatja. Az első és második emeletet gyorsabban meríti ki, egy néhány percz alatt megtelnek a páholyok és a tribune-ök; azontúl még csak az elsőnek hírében álló gárdazenekar kiemelkedő alakjai vonzzák a földszintről eltévedt pillantásainkat. Az igazi élet és a festői változatosság ott lent van. A nézőtér földszintjén helyezkedik el a számos szereplő és a még számosabb statista, a színpadnak megfelelő helyén a díszvendégek és díjkiosztók. Ezek, könnyen sejt-